
MEDICINA VASLUIANĂ ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Valeriu LUPU***Cuvinte cheie:** *medici, război, eroism***Keywords:** *phiziiciens, war, heroism***Abstract**

In a limited area placed on joining of Moldavian „Țara de Sus” and „Țara de Jos”, the city of Vaslui with its 10.389 inhabitants and limited resources, succeded in solving medical and social problems of 10.000 war wounded soldiers and 60.000 refugees from a war to which the begining apeared as a true dizaster. The heroism and sacrificial spirit of medico-sanitary body are fully sugested by memory of four medical personalities of those difficult times who are here evoked.

„O luptă aprigă vă așteaptă. Cu bărbăție să îndurăm greutățile și cu ajutorul lui Dumnezeu biruința va fi a noastră. Arătați-vă deci demni de gloria străbună. De-a lungul veacurilor un neam întreg vă va binecuvânta și vă va slăvi”.

Ferdinand – rege al României

(fragment din ordinul de zi, 15 august, 1916)

Introducere: Ieșirea României din neutralitate prin hotărîrea consiliului de coroană din 4 august 1916, care declara starea de război între România și Imperiul Austro-Ungar, a fost urmată imediat de declarația de război a Germaniei împotriva României. Trecerea entuziasă a Carpaților de către batalioanele românești, în vederea întregirii țării, a fost repede contracaraată de înaintarea impetuoasă a trupelor germane sub comanda mareșalului Mackenzen, care, ajuns la București, declara cu emfază că în două săptămâni va fi la Iași.

Moldova va deveni zonă de refugiu pentru coloane nesfârșite de refugiați, dar și zonă de concentrare și refacere a trupelor române istovite de marșuri prelungite și bătălii pierdute. Acestui dezastru civil și militar i se adaugă epidemiile successive de tifos exantematic, febră tifoidă și febră recurentă care efectiv decimau trupe militare și colectivități. La nivel global acestor epidemii le-au căzut victime peste cincizeci de mii de medici pe toate fronturile europene. Dacă problema holerei fusese rezolvată prin vaccinarea antiholerică realizată și introdusă de savantul român dr. Ion Cantacuzino, celelalte maladii, practic endemice, dar cu izbucniri epidemice, decimau populații întregi prin mortalitatea crescută pe care o generau. Aglomerațiile umane și condițiile de igienă, mai mult decât precare, favorizau intercontaminarea și răspândirea extrem de rapidă a bolii, aspecte care se adăugau ca o nenorocire peste numeroasele lipsuri și neajunsuri cauzate de război.

* medic primar pediatru, doctor în științe medicale-Spital Județean Vaslui

Sistemul medical vasluian: La nivelul orașului Vaslui, cu cei 10.397 locuitori ai săi (conform recensământului din 1912), funcționa "Spitalul lui Drăghici" cu o capacitate de 75 de paturi, reconstruit în 1907-1909 pe amplasamentul vechiului spital (ctitoria postelnicului Dimitrie Drăghici din 1852), având în structura sa patru pavilioane cu destinații diferite: - pavilionul central; cu secțiile de chirurgie și boli ordinare (medicină internă, n.n.),

- pavilionul de contagioși, unde se internau bolile contagioase cu potențial epidemic major și care impuneau izolarea bolnavilor,

- pavilionul de tuberculoși unde se izolau și tratau cazurile de tuberculoză,

- pavilionul pentru consultații (tip policlinică n.n.) unde se acordau consultații în regim de ambulator. Întregul spital era deservit de 12 medici, coordonat la vremea aceea de cel mai longeviv director din întreaga istorie a spitalului vasluian, dr. Jack Ungar, în această poziție timp de 30 de ani; 1888-1918.

Începerea ostilităților, odată cu intrarea României în război, va schimba radical situația structurii medico-sanitare locale, pentru că întreaga activitate a acesteia va fi orientată către medicina de război, în care toate unitățile medicale cu întregul personal medico-sanitar deveneau obiective militare. Pentru orașul și județul Vaslui, ca de altfel pentru întreaga Moldovă, dezastrul începutului de război (1916-1917), însemna trei probleme majore, cărora sistemul medico-sanitar local trebuia să le facă față.

Prima problemă era cea a refugiaților, a căror număr atinsese numai în câteva luni cifra de 60.000 de suflete, pentru care trebuiau asigurate cazarea, hrana și condiții minime de igienă, mai ales că se anunța o iarnă deosebit de grea. Este și motivul pentru care în fruntea orașului și județului au fost numiți doi medici; dr. Gheorghe Scarlat ca primar al orașului Vaslui și dr. Nicolae Radovici ca prefect al județului.

A doua problemă majoră era îngrijirea răniților care soseau cu trenuri speciale de pe front, a căror număr aveau să atingă cifra de 10.000 de ostași care aveau nevoie de asistență medicală. Astfel vor ajunge la Vaslui și răniții regimentului 18 Gorj care a fost decimat în luptele din Valea Jiului, printre care se afla și eroina neamului nostru Ecaterina Teodorescu. După o scurtă spitalizare în Spitalul Drăghici va fi trimisă la Spitalul „Regina Maria” din Iași, ca apoi să revină pentru convalescență și refacere la Divizia a 11-a încartuită în Vaslui.

A treia problemă majoră era gestionarea epidemiilor de tifos exantematic, febră tifoidă și febră recurentă care afectau deopotrivă trupele, refugiații și populația autohtonă. Pentru rezolvarea acestei probleme autoritățile locale au pus la dispoziția sistemului medico-sanitar localurile Gimnaziului Clasic „Mihail Kogălniceanu”, ale Școlii Primare nr.1 Băieți și Școlii Profesionale de Fete, localuri care devin secții de contagioși. În continuarea unei vechi tradiții spitalul „Drăghici” era deservit și de medicii militari care s-au succedat de-a lungul timpului în serviciul unităților militare vasluiene, fie la nivel de batalion sau regiment, parte a unităților militare din Iași, la rândul ei regiment, divizie sau corp de armată. Așa se face că în timpul primului război au lucrat în unitățile medico-sanitare din Vaslui peste 100 de medici civili și militari, dintre care 50 vor cădea la datorie, fie pe câmpul de luptă, fie răpuși de tifos îngrijind bolnavii de această teribilă boală.

Parte din acești eroi sunt reînnumați în parcela „eroilor sanitari” din cimitirul orașului „Eternitatea” la inițiativa generalului Ion Rășcanu, primar al orașului în perioada 1936-1940. Iată numele lor: colonel medic dr. Vasile Andreescu, locotenent colonel dr. Ion Mumuianu, maior dr. Constantin Andreescu, maior dr. Mihai Dobrescu, căpitan dr. Gheorghe Constantinescu, locotenent dr. Dumitru Mihăilescu, locotenent dr. Velo Pandele, locotenent dr. Felix Mirosbach, locotenent dr. Constantin Dumitrescu, sublocotenent dr. Hristea Cioncan, sublocotenent dr. Alexe Martinescu, și sublocotenent dr. Petrea Chivu.

Mari personalități medicale Vasluiene

Istoria acelor timpuri dramatice reține patru personalități medicale de maximă importanță pentru asistența medicală a timpului prin a căror evocare ne îndeplinim o datorie de onoare pentru memoria lor:

Dr. Jack Ungar; medic civil, va conduce destinele Spitalului lui Drăghici timp de 30 de ani (1888-1918). Practic viața acestui inimos doctor s-a confundat cu istoria medicală a locului, distingându-se prin profesionalismul său, devotamentul său și calitățile sale de manager. În 1907 va obține demolarea vechiului spital, care devenise nefuncțional datorită degradării în timp, și construcția unui nou local pe vechiul amplasament al spitalului ctitorit de Dimitrie Drăghici la 1852. Noua construcție va fi gata în 1909, iar prin sistemul pavilionar evocat mai sus (construite după moda timpului), își va mări capacitatea de spitalizare la 75 de paturi. Va fi ajutat la acea vreme de epitropii spitalului în persoana prefecților județului inginer Panainte Donici și dr. Nicolae Radovici și a primarilor orașului dr. Gheorghe Scarlat, Eduard Moțaș și Ion Vasiliu.

În anul 1910 va elabora un nou regulament de funcționare a spitalului, tipărit la Tipografia Letcae din Huși intitulat „Regulament pentru administrarea așezământului Spitalului lui Drăghici din Vaslui”. Acest document, considerat unul dintre cele mai moderne acte normative în domeniu, cuprinde detalii interesante; care merg de la competențele personalului încadrat până la circuitele secțiilor, alimentație, tratamente, modul de procurare al medicamentelor etc. În cele 145 de articole ale sale sunt cuprinse și prevederile primului regulament elaborat de ctitorul spitalului Dimitrie Drăghici, prin „actul său de fundațiune” la 1864 când spitalul funcționa deja de 12 ani (1852).

Doctorul Jack Ungar a fost în același timp și medicul spitalului evreiesc din localitate, timp de 16 ani a fost și medical cooperăției din oraș, iar timp de trei ani a fost și medical regimentului 25 infanterie din localitate. Dincolo de meritele sale incontestabile în coordonarea și modernizarea asistenței medicale locale, a recordului în calitate de director al unității timp de 30 de ani (cel mai longeviv din istoria spitalului), chirurgul și medicul Jack Ungar a impresionat contemporanii prin devotamentul său nelimitat, până la sacrificiu, în slujba celui în suferință, servind necondiționat cauza bolnavului și spitalului atât în timp de pace cât mai ales în timp de război când, sub conducerea sa, corpul medical vasluian, deopotrivă civil și militar, va reuși performanța rezolvării problemelor medico-chirurgicale ale trupelor staționate aici, ale răniților veniți de pe front, ale refugiaților și localnicilor.

A făcut din medicina sa un adevărat apostolat, sacrificându-și tot avutul său, timpul și sănătatea sa, încheindu-și existența la datorie în luna martie a anului 1918, în

sărăcie, dar înconjurat de durerea și regretul celor pe care i-a ajutat ca medic și om. Istoriografia timpului consideră că munca și dăruirea doctorului Jack Ungar a fost un privilegiu pentru spitalul și urbea Vasluiului în acele vremuri deosebit de grele.

O mărturie vie a acestor afirmații o constituie un articol comemorativ apărut în „Gazeta di Moldavia” la un an de la moartea sa **„A aparținut medicilor care concep profesia lor, dintr-un punct de vedere cu totul superior. Și nu este o exagerare când spunem că doctorul Ungar a făcut un apostolat din medicina lui. Decenii de-a rândul a îngrijit mii de bolnavi cu devotement și știință de medic... Și au fost desigur timpuri, când dr. Ungar o ducea foarte greu, dar câtă resemnare în suferința lui și câtă demnitate punea el în toate. Era omul dezinteresat prin excelență, pentru care exista doar problema efortului pentru îndreptare și ameliorare. Dr. Ungar a murit sărac, regretat de toți concetățenii săi”**.

Dr. Vasile Andreescu (Bazil sau „falsul Davila”). O altă personalitate remarcabilă a acelor vremuri a fost dr Vasile Andreescu (Bazil sau falsul Davila), Colaborator al generalului dr Carol Davila în calitate de aghiotant. Colonel în retragere din anul 1909, deși ieșit din cadrele active ale armatei, este rechemat și mobilizat în anul 1913 în cel de al doilea război balcanic la comanda unui lazaret de holerici de la Turak – Izvor. Deși avea vârsta de 67 de ani, participă activ și la campania din Moldova a primului război mondial la comanda spitalului de tifoizi de la Negrești.

Avea să fie răpus de tifos exantematic la sfârșitul anului 1917 îngrijind bolnavii de această boală, moartea sa survenind după glorioasele victorii ale armatei române din acel an de-a lungul Carpaților trăind bucuria acestei mari biruințe. Remarcabil în viața acestui mare medic este faptul că în calitate de aghiotant și colaborator al generalului Carol Davila (nemuritorul) va contribui activ și efectiv la marile realizări în domeniul sănătății militare și publice înfăptuite de acesta la nivel național.

Ardelean de origine (născut în 1850 la Farău – Alba), absolvă Școala de Medicină din București și devine aghiotantul și discipolul marelui Davila. Asemănarea fizică și comportamentală izbitoare cu mentorul său iau adus renumele de „falsul Davila” spre amuzamentul și glumele contemporanilor săi.

Urcă rapid în ierarhia militară participând la războiul sârbo-bulgar (1874), în calitate de medic de ambulanță, ocazie cu care va fi decorat cu ordinul Takola și, cel mai important în cariera sa, ca medic militar în războiul de independență (1887 – 1888). Pentru faptele sale a fost decorat cu Ordinul Steaua României cu spade și Medilia Apărătorilor Independenței. Dincolo de activitatea medical-organizatorică (alături de mentorul său Carol Davila), dr. Vasile Andreescu a dovedit o adevărată vocație științifică. Obține titlul de doctor în medicină, după doi ani de studii de laborator, cu teza „Cercetări microbiologice asupra naturii abceselor peritoracice zise tuberculoase”, iar în 1892 va publica o lucrare monumentală intitulată „Despre recidiva sifilisului” pe lângă alte lucrări publicate în revistele vremii. Dincolo de relația strânsă pe care o avea (împreună cu generalul Carol Davila) pe linie militară cu spitalul lui Drăghici și batalionul II dorobanți Vaslui, se va lega de zona noastră prin căsătoria cu Ema Străjescu, fiica unor moșieri vasluieni care dețineau moșiile Poeneștii Străjeștilor și mai ales prin fiul său colonel dr. Gheorghe Andreescu care va conduce destinele medicinei vasluiene vreme de 21 de ani (1918 – 1939).

Dr. Gheorghe Andreescu (1884-1976); rămâne cea mai ilustră figură a medicinei de pe meleagurile Vasluiene. Fiul legendarului aghiotant al lui Carol Davila, colonel dr. Vasile Andreescu, supranumit „falsul Davila” (datorită asemănării fizice cu șeful său), dr. Gheorghe Andreescu va călca viguros pe urmele tatălui său, devenind repede o personalitate medicală și științifică de prim rang la nivel local și național.

Absolvent al Facultății de Medicină din București, obține titlul de doctor în medicină în 1910 cu teza „Accidente gravido-cardiace” premiată și distinsă cu mențiunea „magna cum laudae”. Își începe cariera medicală ca medic secundar la Spitalul din Caracal (1910 – 1914), perioadă în care conduce și lazaretul de holerici de la Caracal în timpul celui de al doilea război balcanic. În anul 1916 este mobilizat și lucrează ca medic la Spitalul Mobil al Corpului I Armată oferind asistență medicală și chirurgicală pe traseul Valea Jiului - Târgu Jiu, până în Moldova, odată cu trupele în retragere.

În Moldova a fost însărcinat cu coordonarea acțiunii de combatere a tifosului exantematic lucrând în același timp la Spitalul din Bacău. Pentru dăruire, devotament și rezultatele obținute este avansat până la gradul de colonel și este decorat cu Steaua României cu spade. A participat activ pe frontul Mărășești-Oituz ca medic al Spitalului de Evacuare operând mii de răniți cu răni grave de război, până în martie 1918 când este numit medic șef al Spitalului Drăghici din Vaslui unde va rămâne și după demobilizare timp de 21 de ani (1918-1939), refuzând sistematic invitația de a urma o carieră universitară sau de a ocupa posturi de medic primar chirurg în marile orașe ale țării; Chișinău, Sibiu, Craiova, Arad, București.

Ca și tatăl său va dovedi un apetit nedezmintit pentru cercetarea științifică, activitate de la care nu a abdicat chiar și în vremurile grele de război. Câteva exemple ilustrează cât se poate de bine acest aspect. În campania din Bulgaria, în calitate sa de comandant de lazaret, comunică rezultatele cercetărilor sale în lucrarea „De l’action du serum antityphique de Besredka sur l’evolution du la fièvre typhique” publicată în Analele Institutului Pasteur din Paris din anul 1913. În campania din 1916 publică lucrările „Contribuțiuni asupra vaccinării științifice”, „Un caz de tifos exantematic cu reșută” și „Tratamentul fracturilor de război prin rezecții subperiostale, metoda Ollier” care a salvat mii de răniți de la amputația membrelor, metoda extinzându-se apoi ca procedură chirurgicală în toate spitalele din țară. În 1918 va introduce în tratamentul chirurgical al răniților metoda Pirogoff.

Tot în timpul campaniei militare din timpul primului război mondial introduce metoda rachis-strychus-stovainizării cervicale în anestezia intervențiilor chirurgicale la nivelul capului și membrelor superioare, procedeu pe care îl va prelua mai târziu profesorul Ernest Juvara, apoi Thoma Ionescu și Victor Gomoiu, mari chirurgi la începuturile chirurgiei românești.

Ne limităm doar la activitatea științifică de mai sus pentru că ea se referă la perioada de război, dincolo de care însă, cercetarea științifică aplicată, introducerea noului în diagnosticul și terapia medico-chirurgicală a fost o preocupare constantă, distingându-se de-a lungul vremii ca o personalitate medicală de prim rang în peisajul științific românesc.

Atașamentul față de Vaslui și ținuturile sale se va consolida, ca și în cazul tatălui său, prin căsătoria cu Adina Mihăilescu, fiica boierului și vestitului podgorean

Pavel Mihăilescu care deținea moșii la Bereasca Vaslui și podgorii la Cotnari Iași. Soția sa Adina, o distinsă doamnă, de o rară frumusețe, alături de soțul ei și în calitate de președintă a Societății de Cruce Roșie, va întreprinde numeroase acțiuni filantropice care s-au înscris în istoria Vasluiului (cămin, cantină pentru 50-60 de copii, baie comunală etc).

Dr. Ștefan Corvin (1844-1913): Nu putem încheia fără a evoca o altă personalitate medicală a Vasluiului care a marcat evoluția medicinei de război la începuturile sale. Este vorba de medicul general de Corp de Armată, dr. Ștefan Corvin (1844-1913), născut în Vaslui, absolvent al Școlii Primare de Băieți nr. 1 din Vaslui, licențiat în medicină la Paris, cu doctoratul obținut în 1875 cu teza „De l'uremie, a forme dyspneique”. După câțiva ani de practică în spitalele bucureștene îmbracă uniforma militară avansând până la gradul de general de corp de armată la Corpul de Armată IV Iași.

Va continua opera de organizare a serviciului medico-sanitar din armată, începută de Carol Davila și apropiații săi, sub toate aspectele, aducându-le la standarde moderne. Modelul său de organizare și acțiune a rămas valabil până în zilele noastre. Dincolo de activitatea practică din teren, dr. Ștefan Corvin va pune bazele științifice ale acestei organizări prin numeroase lucrări cu caracter științific și instructiv educativ, între care enumerăm câteva; „Călăuza medicului activ și de rezervă” publicată în 1897, lucrări care privesc regulamentele și normele de funcționare a serviciului sanitar de campanie la nivel de regiment, divizie și corp de armată, cu specificul de armă (infanterie, cavalerie, artilerie etc), organizarea și funcționarea spitalelor mobile și de evacuare, organizarea infirmeriilor din gări, transportul răniților cu targa, ambulanța, pe calea ferată și pe apă, norme de instalare a corturilor de ambulanță și barăci, serviciul medico-sanitar de asediu, igiena câmpului de luptă, a unităților în marș, cantonament și bivouac.

Gândirea și realizările sale poartă amprenta colaborării cu Carol Davila, cu care a organizat spitalele de campanie la sud și nord de Dunăre în timpul războiului de independență. A publicat studii în reviste de specialitate și cărți pentru învățământul sanitar civil și militar precum; „Școala sanitarului” (1896), „Tuberculoza în armată” (1898) etc. A păstrat legătura cu Vasluiul său natal pe linie militară, organizând și supraveghind serviciul medico-sanitar la nivelul regimentului 25 Infanterie Vaslui.

Concluzii:

1. Alături de alte zone ale Moldovei, Vasluiul și ținuturile sale au constituit puncte nodale în operațiunile militare din spatele frontului și în egală măsură sub aspect medical.

2. Evenimentele istorice legate de primul război mondial, eroismul și sacrificiul populației ținutului Vaslui, marile personalități medicale ale locului implicate până la sacrificiu în asistența medicală a răniților, refugiaților și populației locale, au înscris pagini de legendă și eroism în istoria locului.

3. De aici și datoria noastră veșnică de a nu le uita, venerându-le cu admirație și mândrie național patriotică, pentru că ele consfințesc identitatea noastră și constituie temelia demnității noastre ca națiune și popor.

BIBLIOGRAFIE

- Buzdugan, Ion – *Contribuții la studiul particularităților tifosului*
- *exantematic pe teritoriul Moldovei*, Teză doctorat, Iași, 1975.
- Buzdugan, Ion – *Pagini de istorie privind tifosul exantematic pe*
- *teritoriul Moldovei*, Pagini Medicale Bârlădene, 1996.
- Chiper C, Mihai N, Fitcal M – *Omagiu eroilor județului Vaslui*,
- Editura Sfera, Bârlad, 2016.
- Ciobanu M, Bârlădeanu N, Lupu V – *De la „Spitalul lui Drăghici” la*
- *Spitalul Județean de Urgență Vaslui, 1852 – 2010*, Editura PIM, Iași, 2010.
- Ciobanu M, Andronic A, Necula P – *Cronica Vasluiului, documente,*
- *locuri, oameni, fapte*, Editura Publirom, 1999.
- Gazeta di Moldavia – *Jack Ungar și medicina lui*, nr. 65, august, 1919.
- Pivniceru Maruca – *Doamne și ce Doamne*, Editura Agerpres, 2008.
- Ravaru D – *De Sântămăria Mare/ S-a stârnit mobilizare-100 de ani de la*
- *intrarea României în Primul Război Mondial*, Editura PIM,
- Iași, 2016.